



Геополітичні сценарії на 2026 рік

Франсуа Ейсбур



Франсуа Ейсбур

Спеціальний радник Fondation pour la Recherche Stratégique

Упродовж перших трьох років повномасштабного вторгнення в Україну Москва будувала воєнну стратегію на припущенні про швидку перемогу над Україною. Така швидка перемога мала б забезпечуватися сталою та обмеженою мобілізацією людських і матеріальних ресурсів (менш ніж 8% ВВП і значно менше одного мільйона військових, задіяних у театрі бойових дій¹). Цей розрахунок не спрацював.

На Заході — мобілізація трансатлантичної підтримки України, очолювана США, вже залишилася у минулому. Сполучені Штати більше не надають матеріально-технічної допомоги, хоча й продовжують забезпечувати підтримку C4ISR (комплекс систем управління, розвідки й координації, — ред.), і більше не очолюють “групу Рамштайн”.

У цих стратегічних умовах Європа² стоїть перед викликом — перебрати на себе лідерство та заповнити вакуум, що утворився через відхід США.

Львів, 21 листопада 2025 року

¹ Для порівняння: повномасштабна французька війна в Алжирі (1956 – 1962) коштувала 6% ВВП і передбачала залучення 500 тис. військових у театрі бойових дій.

² Під словом “Європа” (або “європейці”) можуть матися на увазі європейські члени НАТО; держави - члени ЄС та його інституції; або європейські демократії, включно з Україною. Контекст визначатиме, яке саме значення застосовується.



Сценарії дій для Росії

У Кремля є вибір між трьома базовими сценаріями. Перший — продовжувати робити те, що й зараз, у надії, що це якимось чином спрацює на четвертому році війни. Якщо Збройні сили України та український тил і надалі триматимуться, а європейці зможуть компенсувати зменшення американської присутності, перспективи успіху цього сценарію для Росії найближчим часом виглядають малоймовірними. Нинішня путінська теорія перемоги стрімко втрачає життєздатність, тож причини для її перегляду більш ніж очевидні.

Одним із шляхів може стати переозначення перемоги у більш обмежених рамках трампівського посередництва. Протягом десяти місяців це посередництво — з його пропозицією безумовного припинення вогню — не дало результатів: Путін на це не погодився. Відтоді Дональд Трамп прийняв російські умови припинення вогню. Європа та Україна раптово опинилися перед перспективою прориву у домовленостях між двома лідерами.

Інший сценарій — російська *Flucht nach Vorn*¹ (“втеча вперед”), коли горизонтальна ескалація підживлюється паралельним нарощуванням вертикальної.

Вертикальна складова передбачатиме тотальну мобілізацію суспільства та нарощування оборонних закупівель, можливо, також у Китаю, аби компенсувати вичерпання північнокорейських та іранських запасів.

Горизонтальна складова охоплюватиме більш різноманітні та агресивні операції у “сірій зоні” проти натівської Європи та всередині неї. Мета —змусити європейців переорієнтувати ресурси на зміцнення власної територіальної оборони ціною скорочення допомоги Україні.

Вражаюча слабкість, яку продемонструвала ППО НАТО перед російськими дронами — передвісник російських спроб створити такий “новий стандарт” у європейському просторі НАТО.

Можуть відкритися нові сфери для посилення і ще більш агресивних операцій у “сірій зоні”, що виходитимуть за межі вже здійснюваних порушень повітряного простору, інформаційних і психологічних операцій, перешкод у роботі GPS, атак на балтійські кабелі тощо — і сягатимуть ASAT-ударів (антисупутникових атак), сходження поїздів із рейок, пошкодження океанських підводних інфраструктур тощо. Ця ситуація буде впритул наближати нас до загальноєвропейської війни.

¹ *Flucht nach Vorn* — буквально “втеча вперед”. Ідіома походить з німецької політичної та військової лексики XIX – XX століття. Вона використовувалася для опису ситуації, коли: сторона, що опинилася у скрутному становищі, намагається вийти з нього через ризикову ескалацію — замість відступу чи компромісу.



Такий сценарій може також передбачати нарощування кількості ядерних погроз у відповідь на збільшення поставок Україні західних високотехнологічних озброєнь. Враховуючи стратегічні цілі Росії на європейському рівні, які викладені у так званих “договорах про безпеку” від грудня 2021 року, така ескалація може передбачати свідоме тестування дійсного змісту статті 5 Північноатлантичного договору. Особливо після того, як президент Трамп заявив, що це зобов’язання країн НАТО може тлумачитися по-різному.

США більше не ведуть за собою

Зміна американської стратегії — вже не припущення, а реальність, яка формує новий статус-кво. Він передбачає:

- 1) Збереження членства США в НАТО, оскільки вихід був би юридично й політично вкрай складним для Конгресу США.
- 2) Продовження внеску США у межах НАТО — насамперед у сфері C4ISR та інших критичних компонентів, які забезпечують оборону Європи і, опосередковано, України.
- 3) Припинення безоплатної військової допомоги, яку США надавали за часів адміністрації президента Джозефа Байдена.
- 4) Готовність США й надалі схвалювати продаж озброєнь своїм союзникам по НАТО і, з певними обмеженнями, Україні — напряду або через європейців (зокрема через механізм прискореного погодження США на реекспорт американської зброї PURL). Фактично йдеться про повернення від моделі програми “ленд-лізу” до моделі “cash-and-carry” (“плати готівкою і забирай сам”), яка діяла до 1941 року.

Цей новий порядок речей, який важко назвати сприятливим, став найоптимістичнішим можливим сценарієм.

Постає питання: якою буде позиція США, якщо Росія обере або варіант “обмеженої перемоги” або сценарій *Flucht nach vorn*. Останній меморандум, укладений за посередництва США, уже спричинив помітне посилення американської позиції. Раніше президент Трамп уже поклав провину на “несговорливість європейців”, яка, на його думку, заважає можливій угоді між США та Росією.

Повернення від моделі початку Другої світової війни “cash-and-carry” до закону



про нейтралітет 1930-х років є потенційним наслідком такої “брудної угоди”. У такому разі **для України залишилися б доступними лише неамериканські озброєння**, і ймовірно — лише ті, що не підпадають під ITAR (механізм американського експортного контролю у сфері озброєнь, — ред.).

У разі ескалаційного сценарію з боку Росії ставки зростають ще більше — чи то у позитивному напрямі (США дотримуються духу статті 5 НАТО), чи у негативному (США фактично “ідуть в СЗЧ”, тобто самоусуваються).

Європейські стратегічні сценарії

Готова вона до цього чи ні, **Європа опинилася в ключовій ролі**. Якщо виходити з наведеного вище аналізу, завдання Європи ускладнюється тим, що їй необхідно одночасно готуватися до кожного із сценаріїв — і ex ante (попередження, стримування), і ex post (оборона, реагування).

Втім, існує один попередній чинник, який спрощує стратегічну картину: для європейських членів НАТО (та Канади) війна Росії проти України та її амбіції європейського масштабу становлять основний центр стратегічної та військової гравітації.

Це не означає, що інші проблеми не потребуватимуть уваги. Наприклад, ситуація в країнах на південь від Сахари, у Східному Середземномор’ї чи у вузлах сили Індो-Тихоокеанського регіону.

Але саме російська загроза тепер визначає параметри європейських військових зусиль і формує стратегічні пріоритети.

Це чіткий вибір, який останніми роками робили Франція та Велика Британія, попри їхнє імперське чи постімперське ДНК, як і низка інших держав. Крім того, як і українцям, європейцям доводиться рахуватися з можливістю, що США будуть готові скоротити або припинити співпрацю в сфері C4ISR з Україною чи в межах НАТО, а також з відмовою США схвалювати передачу Україні американської зброї, закупленої Європою.

Далі в цьому аналізі буде розглянуто європейські сценарії дій у відповідь на кожен із зазначених сценаріїв:

- “Діяти так само, як і раніше” — як з боку Росії, так і з боку США;
- Угода між США та Росією;
- Російська ескалація.



Впоратися зі сценарієм “збереження статус-кво”

Починаючи з лютого 2022 року **військова допомога Україні обходиться США приблизно 30 млрд доларів на рік**. Щоб буквально продовжувати “діяти так само, як і раніше”, **європейські члени “групи Рамштайн” та Канада мали б подвоїти свій внесок — до близько 60 млрд доларів щороку**. Ця цифра мала б включати і закупівлю американського озброєння, наприклад систем Patriot, оскільки європейські аналоги, наприклад системи Aster 30, поки що не готові до масштабного виробництва.

З огляду на інтенсивність російських атак, **просте “збереження курсу” може виявитися недостатнім, щоб утримати оборону: рух у бік 100 млрд доларів на рік може бути обачним рішенням**. Зокрема, щоб стримати зростання російської мобілізації та оборонних видатків. Це також дало б змогу підтримати амбітні й дорогі програми, такі як закупівля винищувачів Gripen і Rafale (понад 200 літаків четвертого покоління сумарно).

Гроші не мають бути перешкодою. На додачу до національних зобов'язань і програм ЄС (зокрема SAFE), слід зважати, що Euroclear у Брюсселі зберігає близько 250 млрд євро заморожених активів російського центрбанку. Уже існують плани використати 140 млрд євро як гарантію для кредиту ЄС на потреби України. У політичному сенсі це менш проблематично, ніж просити європейських платників податків збагачувати американських виробників зброї.

Залишається зрозуміти, чи погодиться Європейська Рада задовольнити вимоги Бельгії про те, щоб ризики юридичної відповідальності були розподілені між усіма країнами ЄС. Відповідь стане відомою невдовзі.

У цьому сценарії загальні потреби європейської оборони можуть бути забезпечені завдяки рішенню НАТО підняти оборонні видатки до 3,5% ВВП (тобто вище, ніж нинішні 3,3% ВВП у США, які є наддержавою з глобальними військовими зобов'язаннями, більшість з яких поза Європою).

Такий рівень видатків мав би відповідати визначеним пріоритетам: багаторівнева ППО, звичайні засоби глибокого ураження, космічні спроможності, C4ISR, пришвидшені цикли розробки та масштабування оборонних закупівель. Він також сприятиме інтеграції оборонних спроможностей між Європою НАТО, ЄС та Україною.



Реакція на угоду, запропоновану за посередництва США

Наслідки для безпеки й оборони від угоди, укладеної під егідою США, доведеться нести європейцям спільно з повоєнною владою в Києві.

Звісно за умови, що ця влада не буде просто сатрапами чи гауляйтерами, як це передбачали російські пропозиції федералізації, які Москва висувала навесні 2014 року. У тих пропозиціях, розісланих тоді США, Великій Британії та Франції (а можливо, й іншим), кожна з неокупованих областей мала би прямий зв'язок з російськими міністерствами, без будь-якої ролі Києва. Державою мав би формально керувати суто декоративний президент, якого б "охороняла" символічна палацова варта. Такий сценарій описаний Дмитром Пєсковим на зустрічі в Москві у березні 2014 року невдовзі після російської анексії Криму.

Нещодавно сформована за посередництва США угода лише дещо менш радикальна: Україні дозволено — принаймні на папері — зберегти зменшену, але все ж суттєву армію та центральний уряд на підконтрольних територіях.

Досі гіпотетичною європейською відповіддю на безумовне припинення вогню на лінії розмежування була ідея розгортання в тилкових районах України військ "коаліції охочих" для гарантування безпеки. Це могло би бути елементом "стратегії дикобраза"², яка передбачає використання Rafale та Gripen.

Однак проєкт американсько-російського меморандуму відкидає будь-яке розміщення сил НАТО в Україні. Тим більше Європа має підстави прискорити та збільшити обсяги постачання озброєнь і розвідданих Україні.

Але якщо припустити, що Росія все ж обрала б цей малоймовірний шлях — в обмін, наприклад, на розширення російської окупації на всю територію п'яти вже захоплених областей України — європейці та їхні союзники були б змушені сформувати значний контингент із чіткими та жорсткими правилами застосування сили. Інакше кажучи, він мав би спиратися на формальні гарантії безпеки згідно зі статтею 5 Договору НАТО або статтею 42.7 Договору про ЄС.

Можна також розглянути франко-британське або натівське ядерне стримування, можливо, за моделлю, подібною до російського ядерного стримування, розміщеного в Білорусі. Але цей варіант зустрів би жорсткий російський опір, попри білоруський прецедент.

² "Стратегія дикобраза" — безпекова концепція, суть якої — зробити Україну та ЄС настільки "голчастими", тобто добре озброєними й технологічно захищеними, що напад на них стане надто дорогим і безперспективним для противника.



У практичному вимірі європейські оборонні зусилля мали б, очевидно, принаймні відповідати нинішній цілі у 3,5% ВВП і надалі забезпечувати значну частину “голок дикобраза”. З огляду на те, що Україна й надалі залишалася б стратегічним щитом для європейської частини НАТО та ЄС, **такий результат був би менш фінансово й військово обтяжливим, ніж ситуація, за якої Європі довелося б мати справу із підкореною Україною та російськими військами, розміщеними вздовж кордонів Румунії, Молдови, Угорщини, Словаччини та Польщі.**

Сценарій “управління брудною угодою” неминуче матиме вищу вартість (розгорнуті контингенти є дорогими) і вищий ризик, ніж сценарій “збереження курсу”. Але Європа разом з Україною могли б із цим упоратися. Попри мою неявну критику щодо очевидної розмитості формули “коаліції охочих”, наші країни мають рацію, готуючись до такої можливості.

Насамкінець, незадовільний та погано керований “сценарій угоди”, на відміну від продовження збереження статус-кво, має потенціал досить швидко відчинити двері для російської *Flucht nach Vorn* — тобто для агресивної ескалації.

Стимування й оборона: організація дій у разі російської *Flucht nach Vorn*

Сценарій горизонтальної та вертикальної ескалації ставить під загрозу майбутнє всієї європейської системи безпеки, а також майбутнє трансатлантичних відносин.

За оцінками європейських розвідувальних служб, які нещодавно публічно підтвердив начальник французького Генштабу генерал Мандон, цей сценарій цілком може розгорнутися до кінця десятиліття.

Це означає, що **планування в горизонті цього десятиріччя — тобто менше ніж за п'ять років відтепер — має бути запроваджене у всіх вимірах:** пріоритети оборонного виробництва; розгортання сил для захисту власної території та передової присутності; планування на випадок непередбачених ситуацій; стратегічне керівництво та оперативне командування. У межах НАТО, інституцій ЄС та серед ключових держав-членів це вже добре усвідомлено, але впровадження лише починається.

Попри заклики до “воєнної економіки”, які вперше в Європі пролунали з уст президента Емманюеля Макрона у червні 1992 року — **масштаби та швидкість**



оборонних закупівель зовсім не вражають: відсутня справжня екосистема венчурного капіталу; банківський сектор часто надто повільно відходить від інерції “дивідендів миру”³; масштабування обмежене, за кількома винятками (наприклад, виробництво боєприпасів). Утім, процес уже рухається, і завдання зрозумілі, а головне — кошти платників податків уже залучені.

З огляду на унікальний досвід України у надшвидких циклах розробки озброєнь і на її цінний бойовий досвід, Європа та Україна мають підстави дедалі глибше інтегрувати свої оборонні індустрії.

Окрема **європейська проблема** полягає в тому, що **пріоритетні програми надто часто прив’язані до горизонту планування 2040+**, тоді як британське GCAP (*Global Combat Air Programme* — це спільна програма Великої Британії, Італії та Японії зі створення винищувача шостого покоління, — ред.) та французько-німецький FCAS (*Future Combat Air System* — це проєкт Франції, Німеччини та Іспанії зі створення комплексної бойової авіаційної системи майбутнього, — ред.) продовжують вимагати, як політичної уваги, так і державних коштів, не маючи при цьому безпосередньої релевантності до нинішньої загрози.

Як висловився один британський аналітик, GCAP (та подібні проєкти) — це те саме, що у 1936 році зосередитися на розробці ядерного стратегічного бомбардувальника Vulcan для 1956 року. На щастя, тоді британці вирішили створити важкі бомбардувальники, як-от Lancaster, які вже у 1942 році відповідали потребам часу.

У стратегії та операціях час має вирішальне значення.

Стратегічне планування європейського масштабу і практичне ведення бойових дій слушно здійснюються на рівні НАТО, з огляду на оборонну культуру цієї організації, здатність забезпечувати інтероперабельність, командну структуру та процедурні стандарти.

Інституції ЄС не мають таких можливостей, і навряд чи вони з’являться до 2030 року. Єдине суттєве виключення — сфера оборонних закупівель, де НАТО традиційно відігравало несуттєву роль, що добре видно на прикладі постачання зброї Україні. Тут ЄС працює значно впевненіше.

Оскільки Європа тепер витрачає “дорослі” гроші на оборону континенту, НАТО неминуче ставатиме більш європейським — незалежно від того, чи США дедалі глибше переходять до ролі *leading from behind* (“керувати, залишаючись в тіні” — вислів адміністрації Обами щодо її рішення 2011 року припинити лідерство у кампанії проти лівійського диктатора Муаммара Каддафі).

³ “Дивіденди миру” — автор має на увазі архітектуру світового порядку після Другої світової війни, яка для Європи базувалася на гарантіях безпеки з боку США



Рідко згадується факт, що **понад 84% майже п'ятимільярдного бюджету НАТО фінансується європейськими членами Альянсу та Канадою**, тоді як США забезпечують менше 16%. Німеччина платить трохи більше за США, а Франція та Велика Британія разом — понад 21%.

Якби НАТО було компанією, ці дані про частки учасників відображалися б у складі керівництва та менеджменту. Насправді, якби США вийшли з НАТО — малоймовірний сценарій, попри те, що Трамп погрожував цим у свою першу каденцію — усі активи НАТО могли б у повному обсязі перейти іншим союзникам.

Набагато серйознішим викликом, як для НАТО, так і для ЄС, буде **здатність приймати доречні й своєчасні стратегічні та військові рішення** в умовах спільноти, яка позбавлена чітко визначеного лідера на кшталт традиційного американського.

Такі формати, як малопомітний, але цілком реальний Quad⁴ (а подекуди Quint), є радше консультативними, а не дієвими. Формально це прерогатива Північноатлантичної ради, але 32 “кухарі” на кухні в Євре навряд чи можуть керувати війною.

Посилення французького та британського ядерного стримування європейським виміром могло б стати важливим доповненням до програми ядерного розподілу НАТО, яка передбачає розміщення американської ядерної зброї в Європі та її використання повітряними силами Бельгії, Великої Британії, Німеччини, Італії й Нідерландів.

За наявності політичної та стратегічної волі це може бути реалізовано досить швидко, що продемонструвало цьогорічне повернення Великої Британії до участі в ядерному розподілі НАТО.

Кілька ключових висновків:

- **Швидкість та час є критично важливими:** як у підтримці України, так і у стримуванні та протидії загальній російській амбіції домінувати над Європою. Особливо невідкладним є рішення щодо використання російських активів, заморожених у Брюсселі.

⁴ *Quadrilateral Security Dialogue* – стратегічно-дипломатичне об'єднання чотирьох країн – Австралії, Індії, Японії, США, яке офіційно не є військовим альянсом.
Quint — термін, який децю ширший: зазвичай так називають неформальні об'єднання 5 країн (залежно від конфігурації)



- **Наразі найкращий варіант — забезпечити Україну засобами, необхідними для гарантування її суверенітету, незалежності, безпеки та міжнародно визнаної територіальної цілісності.** Для всієї Європи це морально, фінансово, військово й стратегічно незрівнянно краще, ніж розширення війни внаслідок “брудної угоди” або через російську перемогу на рівні театру бойових дій.
- Заходи, що впливають із базових сценаріїв, не є взаємовиключними. Можливо, це найважливіший висновок.
- **Оборона України та оборона Європи мають доповнювати та підсилювати одна одну.** Нездатність підтримати Україну підсилюватиме російські амбіції коштом Європи. А очевидно недостатня підготовка до оборони Європи загалом піде поруч із провалом Європи в захисті України.

Будемо вдячні за ваші відгуки,
пропозиції та зауваження: info@uafr.eu

Більше матеріалів читайте на сайті: www.uafr.eu

